

Očnatkovití (Diptera: Conopidae) Jizerských hor a Frýdlantska

Conopidae (Diptera) of the Jizerské hory Mts and Frýdlant region (northern Bohemia, Czech Republic)

Milan CHVÁLA¹⁾ & Pavel VONIČKA²⁾

¹⁾ Katedra zoologie, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova,
Viničná 7, CZ – 128 44 Praha 2
e-mail: mchvala@natur.cuni.cz

²⁾ Severočeské muzeum, Masarykova 11, CZ – 460 01 Liberec;
e-mail: pavel.vonicka@muzeumlb.cz

Abstract. The family Conopidae (Diptera) is represented in the Jizerské hory Mts and Frýdlant region by 12 species of the 53 known up to now in the Czech Republic. They include 1 species of *Leopoldius*, 4 of *Conops*, 3 of *Myopa*, 1 of *Sicus*, and 3 species of *Thecophora*. *Myopa buccata* (Linnaeus, 1758) was clearly the commonest species of the family in the study area.

Key words: Diptera, Conopidae, Jizerské hory Mts, Frýdlant region, northern Bohemia, Czech Republic, faunistics

ÚVOD

Čeď ocnatkovítí (Conopidae) zahrnuje malé až středně velké druhy většinou nápadně černožlutě nebo červenavě zbarvené, napodobující své hostitele, hlavně vosy a včely, v jejichž hnízdech se larvy očnatek vyvíjejí. Dospělci jsou florikolní, často sedí na květech nebo listech rostlin v blízkosti hnízd aculeátních hymenopter, na které samice za letu kladou vajíčka.

V České republice je známo jen 53 druhů (Chvála 2006), 12 z nich bylo nyní zjištěno v rámci výzkumu v Jizerských horách a na Frýdlantsku, z toho 5 druhů podčeledi Conopinae a 7 druhů podčeledi Myopinae. Většina druhů je vázaná spíše na nízké polohy ve střední Evropě, nejhojnější jsou na stepních lokalitách v blízkosti svých teplomilných hostitelů. Ve vyšších horských polohách je tato skupina zastoupena jen málo. V ČR byla čeď Conopidae podrobně studována ve 2. polovině minulého století (Chvála 1961, 1965), ale obě revizní práce jsou plně platné i nyní, jak uvádějí recentní check-listy (Chvála 2006; Clements 2004).

V Jizerských horách a na Frýdlantsku byl výzkum této čeledi prováděn v letech 2002–2007. Z předchozího období nejsou známy z této oblasti žádné údaje. Podrobnější vymezení a charakteristika sledovaného území viz Vonička & Višňák (2008).

METODIKA A MATERIÁL

Použité metody sběru (uvedené zkratky jsou použity v přehledu druhů): CFT – combined flight traps – stroke traps (nárazové pasti), ET – emergence traps (emergentní pasti), MT – Malaise traps (Malaiseho pasti), YPT – yellow pan traps (žluté misky), vše J. Preisler & P. Vonička lgt. SW – sweeping (smýkání vegetace sítí), J. Preisler lgt. Podrobně tyto metody popisuje Vonička (2008). Veškerý materiál determinoval první autor a je uložen ve sbírec Severočeského muzea v Liberci.

Přehled lokalit

Údaje k lokalitám jsou uvedeny v následujícím pořadí: číslo a název lokality (obec, část obce, chráněné území, vrchol apod.), faunistický mapový čtverec (Pruner & Míka 1996), nadmořská výška, biotop. Použité zkratky: NPR – národní přírodní rezervace, PR – přírodní rezervace, PP – přírodní památka.

[1] **Bílý Potok**, 5157, 450 m, rybníčky sv. od žel. stanice (prameniště, mokřad). [2] **Bukovec PR**, 5158, 900 m, Pralouka (horská louka, prameniště). [3] **Černá hora PR**, 5157, 1 050 m, rašeliniště Vánoční louka. [4] **Černousy-V Poli**, 5056, 250 m, soustava rybníků východně od osady (mokřad u přítoku do rybníka). [5] **Horní Pertoltice** (obec Pertoltice), 5056, 300 m, Hraniční rybník (mokřiny u výtoku). [6] **Jedlový důl PR**, 5257, 670 m, břeh potoka Jedlová (les). [7] **Kořenov**, 5258, 680 m, potok a mokřiny pod žel. stanicí. [8] **Liberec-Vesec**, 5256, 360 m, údolí Veseckého potoka (mokřady). [9] **Malá Strana PR**, 5257, 700-720 m, louky, mokřady, rybníček, potok. [10] **Meandry Smědý PR**, 5056, 220 m, osada Filipovka (břeh řeky Smědý). [11] **Poledník** (vrchol, NPR Jizerskohorské bučiny), 5156, 850 m (bučina). [12] **Rašeliniště Jizerky NPR**, 5158, 860 m, Klugeho louka (rašeliniště). [13] **Rejdice** (obec Kořenov), 5258, 650 m, potok Ješkrabec (prameniště, mokřad). [14] **Rudolfovo** (obec Liberec), 5256, 650 m, údolí Černé Nisy. [15] **Rybí loučky PR**, 5158, 850 m (rašeliniště, rašelinná smrčina). [16] **Tichá říčka PP**, 5257, 750 m (vlhké louky, rašeliniště).

VÝSLEDKY A DISKUSE

Přehled zjištěných druhů

Druhy jsou řazeny abecedně v rámci systematického řazení podčeledí a rodů.

Conopinae

Conops flavipes Linnaeus, 1758

Druh známý z celé palearktické oblasti, ve střední Evropě všude v nížinách velmi hojný letní druh od VI. do IX. Z vyšších poloh ČR jej uvádí Chvála (1961) z Rokytnice nad Jizerou (Krkonoše), na Moravě z Rychlebských hor, Javorníků a Beskyd.

Černá hora PR [3]: 30.VII.-17.VIII.2004, 2 ♀♀ (YPT).

Conops quadrifasciatus De Geer, 1776

Druh známý z celé Evropy až po Blízký východ a Sibiř, ve střední Evropě hojný od VI. do IX. V ČR velmi hojný v nížinách, na horách (Krkonoše, Jeseníky) méně častý (Chvála 1961).

Rybí loučky PR [15]: 20.VIII.-2.IX.2003, 1 ♀ (YPT).

Conops strigatus Wiedemann in Meigen, 1824

Eurosibiřský druh, v Evropě všude rozšířený a v nížinách hojný od konce VII. do IX. V ČR nížinný druh, z vyšších poloh uváděn jen z Javorníků a Beskyd (Chvála 1961).

Tichá říčka PP [16]: 14.-29.VIII.2004, 1 ♀ (YPT).

Conops vesicularis Linnaeus, 1761

Druh známý z celé Evropy a téměř celé palearktické oblasti. V ČR hojný jarní druh v nížinách od IV. do VI., často na kvetoucích vrbách. Z vyšších poloh jej uvádí Chvála (1961) jen z Králického Sněžníku a Jeseníků.

Jedlový důl PR [6]: 16.VI.-6.VII.2005, 1 ♂ (MT).

Leopoldius coronatus (Rondani, 1857)

Druh mírného pásma Evropy, od Belgie přes střední a jižní Evropu, africké pobřeží Středozemního moře po Černomořskou oblast a Zakavkazsko. V ČR se vyskytuje po dlouhé období od VII. do X., hojný v nížinách. Nejvýše položenou lokalitu u Prachatic (Šumava) uvádí Chvála (1961).

Černousy-V Polí [4]: 1.-25.VII.2007, 1 ♀ (MT). **Liberec-Vesec [8]:** 16.VIII.2004, 1 ♂, 1 ♀ (SW). **Rudolfov [14]:** 30.VII.2004, 1 ♀ (SW).

Myopinae

Myopa buccata (Linnaeus, 1758)

Běžný druh známý z celé palearktické oblasti, ve střední Evropě jarní a časně letní druh s výskytem od IV. do VII., někdy ještě druhá pozdně letní generace. V ČR všude velmi hojný v nížinách, z vyšších poloh jen na Králickém Sněžníku (Chvála 1965), nyní i v Orlických horách (Antoniiino údolí, říčka Bělá (Klečkov), 4.VI.2002, 1 ♂, 5 ♀♀ (MT), lgt. J. Hájek.).

Bílý Potok [1]: 19.V.-3.VI. 2005, 1 ♂ (YPT). **Bukovec PR [2]:** 7.VI.2004, 1 ♀, 27.VI.2004, 1 ♀ (SW). **Černá hora PR [3]:** 2.-25.VI.2004, 2 ♀♀, 25.VI.-4.VII.2004, 2 ♀♀ (YPT). **Černousy-V Polí [4]:** 19.-31.V.2005, 3 ♂♂ (MT). **Meandry Smědé PR [10]:** 14.V.-14.VI.2007, 2 ♂♂, 1 ♀ (MT). **Poledník [11]:** 6.V.-2.VI.2004, 1 ♀ (YPT); 2.-25.VI.2004, 2 ♀♀ (MT); 2.-25.VI.2004, 1 ♂ (CFT). **Rejdice [13]:** 19.-30.V.2005, 1 ♀ (ET). **Tichá říčka PP [16]:** 6.V.-2.VI.2004, 1 ♀, 2.-25.VI.2004, 2 ♀♀ (MT).

Myopa extricata Collin, 1960

Druh známý z celé Evropy s výjimkou Skandinávie, ve střední Evropě běžný od IV. do VI. V ČR zatím zjištěn jen v nížinách (Chvála 1965).

Tichá říčka PP [16]: 6.V.-2.VI.2004, 1 ♂ (CFT).

Myopa testacea (Linnaeus, 1767)

Druh známý z celé palearktické oblasti, ve střední Evropě běžný jarní a časně letní druh s výskytem od IV. do VII. V ČR velmi hojný v nížinách, z vyšších poloh jen v Jeseníkách (Ramzovské sedlo) (Chvála 1965).

Černá hora PR [3]: 2.-25.VI.2004, 2 ♀♀ (YPT). **Horní Pertoltice [5]:** 14.V.-14.VI.2007, 1 ♀ (MT). **Meandry Smědé PR [10]:** 14.V.-14.VI.2007, 1 ♂ (MT). **Poledník [11]:** 6.V.-2.VI.2004, 1 ♀ (CFT).

Thecophora atra (Fabricius, 1775)

Druh známý z celé palearktické oblasti, v ČR velmi hojný od konce V. do X., jak v nížinách, tak i ve vyšších polohách (Chvála 1965).

Černá hora PR [3]: 25.VI.-14.VII.2004, 1 ♀ (MT). **Kořenov [7]:** 27.VI.2004, 2 ♂♂ (SW).

Thecophora fulvipes (Robineau-Desvoidy, 1830)

Palearktický druh podobného rozšíření jako předešlý, ve střední Evropě s výskytem rovněž po dlouhé období od IV. do X. Hojný v nížinách, ale sbírán i ve vysokých partiích Jeseníků a na Slovensku v Nízkých Tatrách (Chvála 1965).

Černá hora PR [3]: 14.-30.VII.2004, 1 ♀ (YPT).

Thecophora pusilla (Meigen, 1824)

Druh známý z celé palearktické oblasti, ve střední Evropě hojný po dlouhé období od V. do X., jak v nížinách, tak i v horách, např. v Krkonoších a Jeseníkách (Chvála 1965).

Černá hora PR [3]: 25.VI.-14.VII.2004, 1 ♀ (YPT). **Rybí loučky PR [15]:** 5.-12.VIII.2003, 1 ♂ (CFT).

Sicus ferrugineus (Linnaeus, 1761)

Druh známý z celé palearktické oblasti, bezsporu nejhojnější zástupce čeledi Conopidae ve střední Evropě. V ČR všude v nížinách i ve vyšších polohách po dlouhé období od V. do IX. (Chvála 1965). Dospělci často na květech kakostů (*Geranium* spp.), larvy se vyvíjejí u čmeláků (*Bombus* spp.)

Černá hora PR [3]: 30.VII.-17.VIII.2004, 1 ♂ (YPT). Malá Strana PR [9]: 5.-20.VIII.2003, 1 ♀ (CFT). Poledník [11]: 30.VII.-14.VIII.2004, 1 ♀ (MT). Rašeliníště Jizerky NPR [12]: 28.VII.-17.VIII.2005, 1 ♀ (MT). Tichá říčka PP [16]: 25.VI.-14.VII.2004, 1 ♀, 30.VII.-14.VIII.2004, 2 ♂♂, 3 ♀♀ (YPT).

Zhodnocení výsledků

Z celkového počtu 53 druhů čeledi Conopidae (Diptera), dosud známých z území České republiky, bylo v sledovaném území zjištěno během výzkumu v letech 2002–2007 celkem 12 druhů řazených v 5 rodech. Všechny zjištěné druhy jsou v Evropě široce rozšířené a svým výskytem vázané na přítomnost hostitelských druhů blanokřídlého hmyzu. Nejedná se tedy o druhy vázané na vyšší polohy nebo horské biotopy. Nejčastějším druhem ve zkoumaném území byla *Myopa buccata* s 21 získanými exempláři na osmi lokalitách. Bezpochyby nejhojnější druh čeledi Conopidae v ČR, *Sicus ferrugineus*, byl nalezen pouze v deseti exemplářích na pěti lokalitách.

Poděkování. Děkujeme kolegovi Jiřimu Preislerovi za poskytnutí nasbíraného materiálu.

LITERATURA

- CLEMENTS D. K. 2004: Conopidae. In: PAPE T. (ed.): *Fauna Europaea: Diptera Brachycera*. Version 1.1. Available online at <http://www.faunaeur.org>.
- CHVÁLA M. 1961: Czechoslovak species of the subfamily Conopinae (Diptera: Conopidae). *Acta Univ. Carol., Biol.*, 1961: 103-145.
- CHVÁLA M. 1965: Czechoslovak species of the subfamilies Myopinae and Dalmaniinae (Diptera, Conopidae). *Acta Univ. Carol., Biol.*, 1965: 93-149.
- CHVÁLA M. 2006: Conopidae Latreille, 1802. In: JEDLIČKA L., STLOUKALOVÁ V. & KÚDELA M. (eds): *Checklist of Diptera of the Czech Republic and Slovakia*. Electronic version 1. <http://zoology.fns.uniba.sk/diptera> and CD-ROM (ISBN 80-969629-0-6).
- PRUNER L. & MÍKA P. 1996: Seznam obcí a jejich částí v České republice s čísly mapových polí pro síťové mapování fauny. (List of settlements in the Czech Republic with associated map field codes for faunistic grid mapping system). *Klapalekiana*, 32 (Suppl.): 1-115 (in Czech, English summ.).
- VONIČKA P. 2008: Entomologický výzkum Jizerských hor a Frýdlantska v letech 2000-2007. (Entomological survey of the Jizerské hory Mts and Frýdlant region in 2000-2007). *Sborn. Severočes. Muz., Přír. Vědy*, Liberec, 26: 3-12 (in Czech, English summ.).
- VONIČKA P. & VIŠŇÁK R. 2008: Základní charakteristika zkoumaného území Jizerských hor a Frýdlantska. (General characteristics of the study area in the Jizerské hory Mts and Frýdlant region). *Sborn. Severočes. Muz., Přír. Vědy*, Liberec, 26: 13-33 (in Czech, English summ.).

SUMMARY

Altogether only 12 species of the family Conopidae (Diptera) were found in the Jizerské hory Mts and Frýdlant region, northern Bohemia during the survey carried out between 2002 and 2007. All the recorded species, making up less than one quarter of the species known to occur in the Czech Republic, are widespread and fairly common in central parts of Europe. *Myopa buccata* was the commonest species in the study area with 21 specimens found at 8 different sites, whereas the undoubtedly commonest species of the family, *Sicus ferrugineus*, was represented by only 10 specimens collected at 5 sites.